

DET GRÖNA NÄRINGSLIVET

på **GOTLAND**

OCH DESS BETYDELSE FÖR SAMHÄLLET

EN DELRAPPORT OM GOTLANDS LÄN

KATALYSATOR. Det gröna näringslivet fyller många funktioner i samhället. En är att bidra till en levande landsbygd. Därmed skapas underlag för jobb, stabilitet och livsbejakande boendemiljöer.

I det gröna näringslivet är tillväxten på riktigt

Det svenska jord- och skogsbruket tillför Sverige stora värden i form av mat, energi, arbetstillfällen och miljönytta. Och potentialen till mer av samma är betydligt större än vad de flesta inser.

I Sverige finns en stor samling företag som vi inom Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, kallar för det gröna näringslivet. Basen är en uppsjö av småföretagare, var och en med egna erfarenheter, kunskaper, mål och idéer.

Dessa företagare förvaltar varsin liten bit av jorden och skogen – det svenska naturkapitalet. Ett kapital som till skillnad från många andra, rätt förvaltat, kan användas om och om igen utan att förbrukas.

Med den här rapporten vill vi i ett större perspektiv visa de möjligheter som det gröna näringslivet bär på, de resurser som finns på svenska gårdar och de utmaningar vi alla står inför, i Sverige och globalt.

En del fakta är säkert bekant sedan tidigare, annat kanske är nytt. Att betande djur behövs för att säkra den biologiska mångfalden och ge oss alla en artrik natur har de flesta hört. Mindre känt är kanske det gröna näringslivets stora möjligheter att skapa nya jobb och tillväxt i hela landet?

”En miljon i ökad omsättning på ett livsmedelsproducerande jordbruksföretag ger 2,51 nya jobb. Genomsnitt för hela det svenska näringslivet är 1,42 nya jobb.”

Jord- och skogsbruket tillhör nämligen de delar i näringslivet där det skapas flest nya jobb när omsättningen stiger. Det beror på att gårdarna är så integrerade med sin omgivning att när försäljningen från en gård ökar sprider sig framgången och gynnar inte bara dem som säljer produkter och tjänster direkt till gården utan också företag, genom hela kedjan av förädling och i slutändan handeln.

En miljon kronor i ökad omsättning på ett livsmed-

elsproducerande jordbruksföretag ger 2,51 nya jobb. Genomsnittet för hela det svenska näringslivet är 1,42 nya jobb. Det gröna näringslivet har helt enkelt potential att ge så många nya jobb att det märkbart skulle kunna minska arbetslösheten i Sverige.

Jag har en fast övertygelse om att det inte enbart går att bevara och skydda sig till en hållbar framtid. Därför är det jätteviktigt att hela samhället förstår att det är vi gröna företagare som sitter på både resurserna och lösningarna för att uppnå ett långsiktigt hållbart samhälle med en hållbarhet som vilar på tre pelare; ekologisk, ekonomisk och social.

Alla vet att vi inte kan fortsätta använda olja, gas och kol. Den goda nyheten är att allt som kan göras av fossila råvaror också kan göras av biomassa. Det gäller allt från kläder till kemikalier och drivmedel.

Frågan är inte om, utan när, efterfrågan på en sådan utveckling i stor skala tar fart. När den gör det står vi redo att både producera och leverera. Det är klimatnytta om något!

Vi bönder gör något för och

med miljön varje dag. Det finns inte någon samhällsgrupp som lever så nära och så tydligt av vad marken ger, som bidrar med så mycket klimatnytta, som bonden och skogsägaren.

Därför är vi självklart angelägna om ett hållbart brukande av jord och skog, av det för framtiden helt avgörande naturkapitalet. Vi är helt enkelt den nya miljörelsen!

Men allt för få människor är medvetna om vilken betydelse bonden, jorden och skogen fortfarande har i det svenska samhället och ännu färre känner till potentialen.

Min förhoppning är att den här rapporten ska ge fler kunskap om sambanden.

Galtås juni 2016

Helena Jonsson
Förbundsordförande LRF

Landsbygdens företag ger hållbar tillväxt på Gotland

I det här häftet finns viktig information för dig som är intresserad av hållbar tillväxt i Gotlands län. Redan i dag står det gröna näringslivet för 9,6 procent av jobben i länet vilket är långt över rikssnittet och möjligheten till flera jobb är uppenbar. Både jordbruket och skogsbruket har potential att växa.

Utmärkande för en tillväxt i dessa sektorer är att det skapas många nya jobb när omsättningen ökar och att merparten av jobben uppstår lokalt. En samlad regional satsning på det gröna näringslivet kan därmed ge utdelning på många plan. Förutom nya lokala jobb och en ökad skattekraft gör ett aktivt grönt näringsliv Gotland till en vackrare och mera miljösmart plats på jorden.

Allt om Gotland. På de följande sidorna beskrivs länet och dess potential med hjälp av statistik och analyser. I början ligger tyngdpunkten på nuvarande struktur och geografiska förutsättningar. Mot slutet handlar det mer om arbetsmarknad och potential till nya jobb i olika delar av det gröna näringslivet. Företagarna i det gröna näringslivet har en avgörande betydelse för att producera råvaror i form av mat och

virke till samhället. Men den svenska bonden bidrar på så många fler sätt till utveckling och tillväxt i landet. De odlar och förädlar energi, skapar och bevarar kulturlandskapet, upprätthåller biologisk mångfald, bidrar till att den bygd de verkar i lever, de håller vägarna fria från snö, de skapar underlag för naturturism och de står för det goda ägandet av jord och skog.

4 procent av BNP. Med det gröna näringslivet avses verksamheter med utgångspunkt i jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö. Denna definition innefattar också livsmedelsindustri och skogsindustri som förädlar en stor andel av de produkter som dessa verksamheter genererar. Dessa gröna företagare och deras verksamheter står för nästan 4 procent av Sveriges BNP (bruttonationalprodukt).¹ I sysselsättningsstatisti-

ken är det särskilt tydligt att Gotland är ett jordbruksintensivt län. Hela 6,2 procent är sysselsatta i jordbruket jämfört med 1,4 procent i riket. Länet har landets högsta andel rural befolkning i Sverige, 42 procent.

Ett jordbrukslän. På Gotland bor flest på landsbygden, 42 procent, vilket är en avsevärt större andel än snittet för riket med ca 15 procent av befolkningen bosatta på landsbygden. Andelen jordbruksmark i förhållande till den totala landarealen är också betydligt större än genomsnittet för riket, 36 procent jämfört med 7 procent. Andelen skogsmark är däremot lägre än snittet, 42 procent av landarealen utgörs av skogs-

LANDSBYGDEN VIKTIG. Flera olika nyckeltal visar att det gröna näringslivet är extra viktigt för sysselsättningen på Gotland.

Vad är Det gröna näringslivet?

Det gröna näringslivet är verksamheter med utgångspunkt i jordbruk, skogsbruk, livsmedelsindustri och skogsindustri. På senare tid har det blivit allt mer uppenbart att det gröna näringslivet kommer att öka i betydelse. Basen i form av virke, pappersmassa och livsmedel består, men nya produkter och tjänster adderas.

Att det gröna näringslivet växer i betydelse beror till stor del på att de fossila råvarorna måste ersättas, liksom att behovet av klimatsmart och hållbart producerad mat ökar. Den här tillväxten kommer att gynna Sverige som helhet, då det skapas nya jobb i en bransch som till stor del drivs av solenergi.

Gott om jordbruksmark på Gotland: **36%**

	GOTLAND	HELA LANDET
Folkmängd 2015	57 391	9 851 017
Folkmängd utanför tätort	24 104	1 434 517
Andel utanför tätort 2011, %	42	15
Landareal, hektar	313 498	40 932 717
Varav jordbruksmark 2015, %	36	7
Varav skogsmark 2013, %	42	55

Tabell 1. **BEFOLKNING OCH AREAL**
Källa: SCB, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen

	GOTLAND	HELA LANDET
Areal total jordbruksmark 2015	111 580	3 039 896
Varav åkermark, %	77	85
Varav betesmark och slätteräng, %	23	15
Varav åkermark, hektar	85 846	2 590 053
Varav betesmark och slätteräng, hektar	25 734	449 843
Antal jordbruksföretag 2013	1 504	67 146
Varav husdjurskötsel, %	39	29
Varav växtodling, %	29	28
Övrigt, %	32	43
Antal sysselsatta inom jordbruket 2013	3 888	172 687
Antal sysselsatta per jordbruksföretag	2,59	2,57

Tabell 2. **JORDBRUKETS MARKANVÄNDNING, VERKSAMHETSINRIKTNING OCH ANTAL SYSSELSATTA** Källa: Jordbruksverket

Många gotländska gårdar har djur: **39%**

mark att jämföra med 55 procent i snitt för riket.

Husdjur dominerande.

Betesmarkerna är ett förhållandevis vanligt inslag i landskapsbilden. Motsvarande 23 procent av jordbruksmarken utgörs av betesmark vilket kan ställas i relation till riksgenomsnittets 15 procent. Betesmarksarealen ökade med 10 procent mellan åren 2011 och 2015, trots att antalet får liksom antalet nötkreatur minskade.

Närmare 39 procent av alla jordbruksföretag har någon form av husdjurskötsel vilket kan jämföras med 29 procent för riksgenomsnittet. Vanliga driftinriktningar är fårproduktion, nötköttproduktion och mjölkproduktion.

BIOLOGISKT MÅNGFALD. Av Gotlands jordbruksmark utgörs en ovanligt stor andel av betesmarker. Det påverkar landskapsbilden positivt.

Detta påverkar åkermarkens användning och 43 procent av åkermarksarealen nyttjas som vall och grovfoder vilket är detsamma som riksgenomsnittets 42 procent.

74 hektar i snitt. Spannmålsodling är vid sidan av grovfoder den vanligaste markanvändningen för det gotländska jordbruket och nyttjar närmare halva åkerarealen.

På Gotland är jordbruksföretagen relativt stora, snittföretaget har drygt 74 hektar medan snittet för landet är 45 hektar. Närmare 40 procent företagen återfinns inom storlekssegmentet över 50 hektar, i Sverige som helhet är samma siffra 21 procent.

Små familjeskogsbruk.

Gotland är en region där skogsbruket och skogsindustrin har mindre betydelse än i många andra län, dels beroende på lägre andel skogsmark dels beroende på lägre bonitet² än på fastlandet. Medelboniteten för familjeskogsbruket på Gotland är 3,7 att jämföra med 6,1 för riket.

Hela 85 procent av skogsarealen är mindre familjeskogsbruk. Medelstorleken är mindre än snittet, 33 hektar per brukningsenhet jämfört med 50 hektar för riket. Gotland har drygt 4 100 skogsägare varav drygt 39 procent är kvinnor.

²Bonitet. Ett mått på skogsmarkens bördighet, eller markens naturliga virkesproducerande förmåga, mäts som tillväxt i skogskubikmeter (m³sk) per hektar och år.

Värdet av regionens produktion. Bruttoregionalprodukt eller bruttoregionalprodukt, förkortat BRP, är den regionala motsvarigheten till bruttonationalprodukt (BNP) mätt från produktidan: värdet av all produktion av varor och tjänster i en region. I Gotlands län stod de gröna näringarna för ett BRP på 4,4 procent år 2013³. Det kan jämföras med siffran för de gröna näringarna i hela riket på 3,6 procent. (4,8 procent om Stockholms län räknas bort).

Jobb i hela landet. När man tittar i offentlig statistik är jordbrukssektorns bidrag till den totala sysselsättningen blygsam, endast 1,4 procent av jobben finns

³Senast tillgänglig statistik från SCB.

sektorn. Antalet sysselsatta har dessutom sjunkit kraftigt under hela 1900-talet och de första årtiondena på 2000-talet. Glädjande nog verkar det som att minskningen av antalet sysselsatta inom jordbruk, skogsbruk och fiske avstannat på senare år.

Att statistiken visar att det blir färre som jobbar inom jordbruket beror delvis på minskad produktion men också till följd av att många verksamheter som tidigare räknats in i jordbrukssektorn har outsourcats och numera tillhör andra sektorer i den offentliga statistiken.

Oavsett statistiken så har jordbruket en viktig roll när det kommer till att skapa jobb på riktigt. Det gröna

näringslivet sysselsatte år 2013⁴ ca 223 400 personer i hela riket. Jobben är ofta spridda i hela landet, vilket skiljer det gröna näringslivets jobbskapande från många andra näringar som är koncentrerade till storstäderna.

Många gröna jobb. I Gotlands län fanns år 2013 ca 2 800 jobb i det gröna näringslivet. Det motsvarar 9,6 procent av länets totala sysselsättning. Det är en högre siffra än för riket, där det gröna näringslivets andel av sysselsättningen är ca 4,8 procent. I sysselsättningsstatistiken blir det särskilt tydligt att Gotland är ett jordbrukstätt län, då hela 6,2 procent är sysselsatta i

⁴Senast tillgänglig statistik från SCB.

OUTSOURCING. Statistiken som visar att sysselsättningen i jordbruket har minskat kraftigt ger en delvis falsk bild.

Många gotlänningar jobbar i det gröna näringslivet:

9,6%

	GOTLAND	HELA LANDET
Skogsmark 2013, hektar	132 000	22 382 000
Familjeskogsbruk efter areal, %	85	52
Storskogsbruk efter areal, %	15	48
Antal skogsägare 2012	4 124	329 541
Antal skogsbruksenheter 2012	3 347	229 802

Tabell 3. **SKOGSMARKEN**
Källa: Skogsstyrelsen

	GOTLAND	HELA LANDET
Jordbr inkl vattenbr/fiske 2013, mkr	301	12 681
Skogsbruket 2013, mkr	72	33 549
Livsmedelsföretag 2013, mkr	na	41 352
Skogsindustri 2013, mkr	na	48 710
Det gröna näringslivet 2013, mkr	760	136 292
Det gröna näringslivet 2013, %	4,4	3,6

Tabell 4. **DET GRÖNA NÄRINGSLIVETS ANDEL AV BRP**
Källa: SCB

	GOTLAND		HELA LANDET	
Jordbruket	1 800	6,2%	64 300	1,4%
Fiske och vattenbruk	0	0,0%	1 300	0,0%
Skogsbruket	100	0,3%	42 900	0,9%
Livsmedelsföretag	700	2,4%	55 100	1,2%
Skogsindustri	200	0,7%	59 800	1,3%
Det gröna näringslivet	2 800	9,6%	223 400	4,8%

Tabell 5. **HUVUDSAKLIG SYSSELSÄTTNING 2013**
Källa: SCB

MÅNGA JOBB. På Gotland är det ovanligt många som jobbar i det gröna näringslivet och det skulle kunna bli fler. Tillväxt i dessa sektorer ger många nya jobb.

näringslivet jämfört med 1,4 procent i riket. Även livsmedelsindustrin sysselsätter ett relativt stort antal i förhållande till rikets genomsnitt, 2,4 procent jämfört med 1,2 procent.

Jobb till många när jordbruket växer. Siffror framtagna av forskningsinstitutet Nordregio⁵ visar att det gröna näringslivet har en mycket stor potential att stimulera sysselsättningen i Sverige. En efterfrågeökning på 1 miljon kronor i jordbrukssektorn leder till hela 2,51 nya jobb i Sverige,

⁵Nordregio är ett nordiskt forsknings-, rådgivnings- och analysinstitut med fokus på strategisk och policy-relevant forskning. Rapporten som är framtagen åt LRF heter "Regionala input-output multiplikatorer avseende 2013 – disaggregerade beräkningar för svenska län med fokus på jordbruket".

vilket kan jämföras med genomsnittet för hela den svenska ekonomin på 1,42 nya jobb för varje miljon i ökad efterfrågan. Endast utbildningssektorn och den sociala sektorn bidrar med mer sysselsättning när efterfrågan på dess tjänster ökar.

Orsaken till att jordbruket bidrar så kraftigt till sysselsättningen är främst att sektorn har en låg importandel. Det vill säga, de importerar endast en liten del av det de köper in och därmed efterfrågas främst svenska resurser i form av varor och tjänster.

För skogsbruket är samma siffra 1,03 nya jobb om efterfrågan stiger 1 miljon, men med potential till väsentligt många flera nya jobb om den svenska skogsråvaran förädlas inom

landets gränser.

En efterfrågeökning på 1 miljon kronor i jordbrukssektorn leder till hela 2,17 nya jobb i länet. De sektorer inom jordbruket som har högst multiplikator på Gotland är *Service* och *Spannmål* med 2,59 respektive 2,28 nya jobb i länet vid en efterfrågeökning inom länet. Merparten av sysselsättningseffekten tillfaller det egna länet eftersom jordbruket främst efterfrågar lokala resurser.

LRFs medlemmar – en palett av verksamheter.

Företagen i det gröna näringslivet bedriver verksamhet i ett 30-tal branscher. Den i särklass största branschen, sett till antal företag, är skogsbruket. Det gäller inte alls för LRFs medlems-

företag i Gotlands län. Där är det istället växtodling, betesdrift samt nötkötts- och mjölkproduktion som är de största branscherna följda av energi, entreprenad och färproduktion.

Under 2014 ljusnade marknadsläget för svenska nötköttsproducenter, en ökad efterfrågan på svenskt nötkött ledde till minskad import och en möjlighet för svenska producenter att ta tillbaka förlorade marknadsandelar. Detta skedde i samband med ökad uppmärksamhet kring konsekvenserna av en överdriven antibiotikaanvändning till lantbrukets djur, där Sverige har den lägsta användningen inom EU, och rapportering om multiresistenta bakterier i utländsk grisproduktion.

Grisproduktionen var således i fokus under denna period, men det förde även med sig en ljusning för det svenska nötköttet.⁶

Spirande framtidsutsikter.

Även om vissa branscher har det tufft och kämpar med lönsamheten, så ser framtiden ljus ut i det gröna näringslivet. De gröna entreprenörerna sitter på nycklarna till många av framtidens utmaningar. De skapar jobb i hela landet, ger oss säkra och hälsosamma livsmedel, bibehåller det öppna landskapet och kan ersätta fossil råvara med förnyelsebar. Jord- och skogsbrukaren äger nämligen råvaran för att göra

⁶Jordbruksverkets "Marknadsrapport nötkött mars 2016".

energi, drivmedel och förpackningsmaterial av den gröna kolatomen.

Genom att titta på antalet bedrivna verksamheter och antalet utvecklingsbara verksamheter som LRFs medlemmar rapporterat in till LRFs medlems- och marknadsregister, får vi ett mått på intresset hos företagaren för utveckling och nyetablering inom verksamheten.

Nötkött lockar.

På Gotland toppar *vall* och *betesdrift* före skogsbruk och spannmål. Det finns troligen en koppling mellan det höga intresset för vall och betesdrift i spåren av en starkare efterfrågan på svenskt kött. ☺

TIO I TOPP PÅ GOTLAND

DE TIO VANLIGASTE BRANSCHERNA BLAND LRFs MEDLEMMAR

Källa: LRFs medlemsregister

- 1 Växtodling
- 2 Betesdrift
- 3 Nötköttsproduktion
- 4 Mjölkproduktion
- 5 Energi
- 6 Entreprenad
- 7 Får och lamm
- 8 Småskalig livsmedelproduktion
- 9 Turism
- 10 Uthyrningsverksamhet

	GOTLAND	MEDEL ALLA LÄN	(forts.)	GOTLAND	MEDEL ALLA LÄN
Service (t ex maskinarbeten)	2,59	2,66	Fiske och vattenbruk	1,02	1,08
Spannmål	2,28	2,37	Kyckling och ägg	0,98	1,02
Socialt arbete (vårdhem mm)	2,21	2,26	Gris	0,90	1,00
Jordbrukssektorn totalt	2,17	2,24	Skogsbruk	0,74	0,76
Utbildning	2,02	2,07	Grönfoder	0,58	0,67
Nötkött	1,91	2,03	Livsmedel och dryck	0,57	0,67
Mjölk	1,63	1,75	Trä och trävaror	0,53	0,63
Andra grödor (potatis, socker mm)	1,05	1,15	Papper och pappersprodukter	0,37	0,47
Andra djur (häst, pälsdjur, etc)	1,00	1,12			

Tabell 6. **MULTIPLIKATORER ARBETSTILLFÄLLE/MILJON KRONOR**

Källa: Regionala input-output multiplikatorer avseende 2013

– disaggregerade beräkningar för svenska län med fokus på jordbruket, Nordregio

Det gröna näringslivet bidrar till tryggare framtid

Den här sammanställningen har i huvudsak belyst den inverkan som det gröna näringslivet har för jobb och tillväxt. Men jord- och skogsbruket bidrar också på många andra sätt till en tryggare framtid och ett landskap som främjar livskvalitet och kreativitet.

17 globala mål. I september 2015 antog FN "Agenda 2030" och med den 17 nya globala mål för hållbar utveckling. Miljö och utveckling är sammankopplade och för att nå framgång har

FN kommit fram till att det behövs strategier som tar hänsyn till såväl miljö som sociala och ekonomiska frågor.

Unika sektorer. Av FNs 17 globala mål har svenskt jord- och skogsbruk en nära koppling till sju. Ett av dessa lyder: "Bekämpa klimatförändringarna". Jord- och skogsbruket är unika sektorer där produktionen baseras på fotosyntesen, en kretsloppsprocess där solen står för hela energibehovet. När skog och grödor växer och när mullhalten i marken ökar binds koldioxid ned från atmosfären och bidrar till att motverka temperaturhöjningar. Dessutom har biomassa från de gröna näringarna redan ersatt stora mängder fossil energi, men skulle kunna ersätta ännu mycket mera. Denna möjlighet knyter också nära an till ett annat av FNs 17 mål, det om "Hållbar energi till alla".

Cirkulär ekonomi. Ytterligare ett av FNs mål är: "Hållbar konsumtion och produktion". Det går ut på att främja långsiktigt fungerande konsumtions- och produktionsmönster. Livsmedelskonsumtionen i Sverige blir mera hållbar om vi åter en större andel svenska livsmedel och mindre importerad mat. Det är ett exempel på hur vi kan

arbeta i riktning mot en sundare konsumtion och produktion. Ett annat är att söka lösningar som sluter kretsloppen mellan stad och land. Vi behöver närma oss en cirkulär ekonomi, där vi inte tär på ändliga lager av naturresurser, och i det arbetet har det gröna näringslivet en nyckelroll.

Livsviktig mångfald. Ekosystemtjänster och biologisk mångfald tas också upp bland FNs globala mål. Det berör det gröna näringslivet på flera sätt. Jord- och skogsbruket är beroende av såväl ekosystemtjänster som biologisk mångfald, men är också en förutsättning för att skydda och förstärka dem. Det är ett av skälen till att vi behöver ett aktivt jordbruk i hela Sverige. Det finns flera av FNs mål där det gröna näringslivet i Sverige har en viktig roll att fylla, till exempel de om att värna rent vatten och att utrota hungern.

Exemplen beskriver hur värdefulla jord- och skogsbrukets bidrag är för en sundare värld, för fler jobb och för utveckling som också ger en ökad lokal hållbarhet. En rad vetenskapliga studier visar också jord- och skogsbrukets betydelse för en levande landsbygd och för livsbejakande boendemiljöer. ☺

LRFs förslag

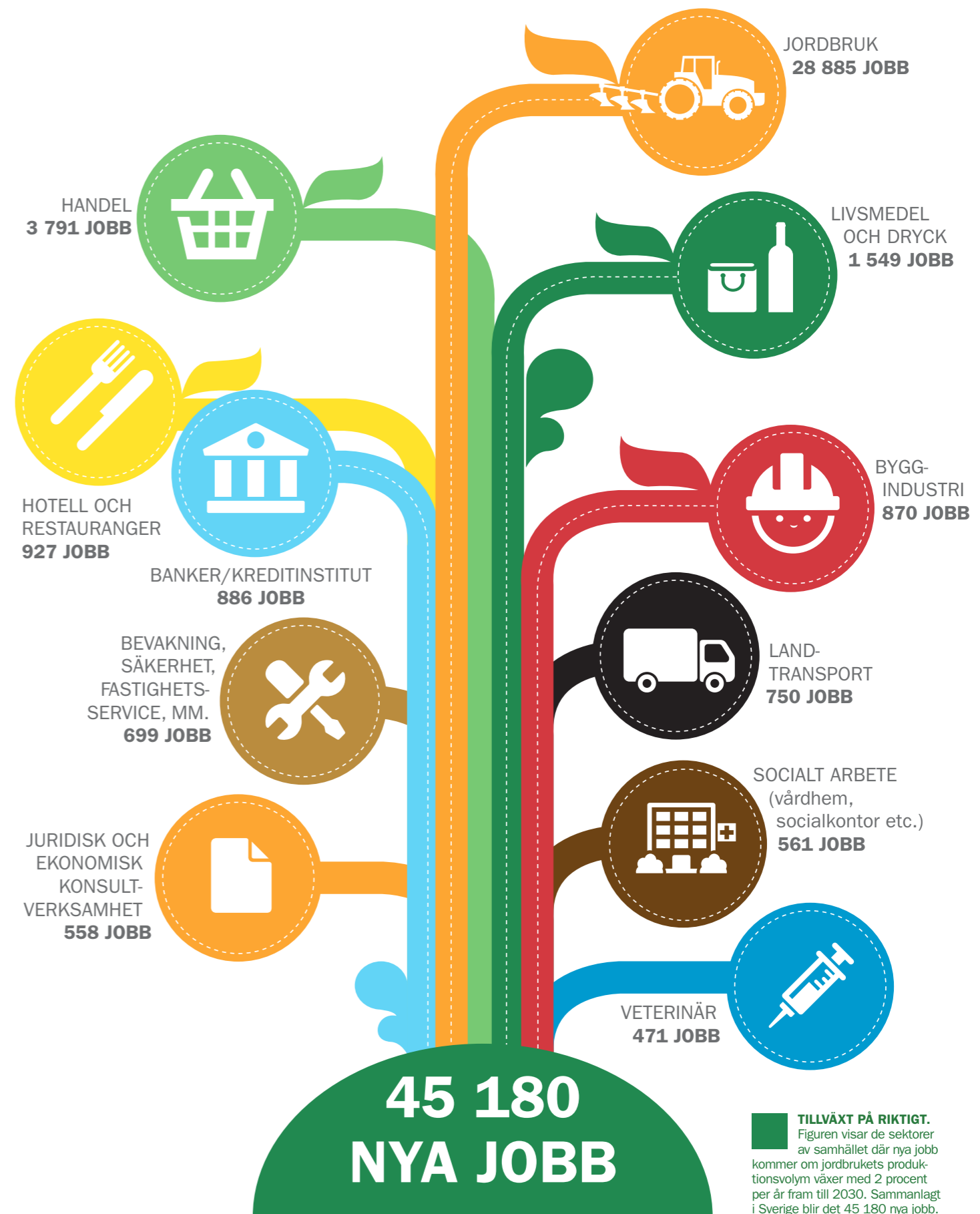
LRF ARBETAR på många områden för att Sverige ska ta tillvara de möjligheter som

finns till nya jobb och hållbar utveckling inom det gröna näringslivet. En förutsättning är att svenska jord- och skogsbrukare får rättvisa villkor jämfört med kollegor i andra länder. Det är också viktigt att äganderätten har ett starkt skydd, då detta är en förutsättning för långsiktig förvaltning av naturresurser och företag. Ju tryggare villkor för svenska jord- och skogsbrukare, desto mer hållbar avkastning kan vi få av vårt stora svenska naturkapital.

ANDRA VIKTIGA förutsättningar för tillväxt i det gröna näringslivet är att det blir billigare att anställa i små företag, att företagarnas kontakter med myndigheter förenklas och att landsbygdens infrastruktur prioriteras upp.

NATIONELLT PERSPEKTIV. Utöver den länsrapport du just nu läser, har LRF också gett ut en rapport som belyser det gröna näringslivets betydelse för hela Sverige. Den finns att ladda ned på www.lrf.se.

TILLVÄXT PÅ RIKTIGT. Figuren visar de sektorer av samhället där nya jobb kommer om jordbrukets produktionsvolym växer med 2 procent per år fram till 2030. Sammanlagt i Sverige blir det 45 180 nya jobb.

